

Милка В. Николић
Универзитет у Крагујевцу
Учитељски факултет у Ужицу

УДК: 371.3::821.163.41(049.32) ; 821.
163.41.09-32 Кочић П.(049.32)
ИД БРОЈ: 184499468

Приказ
Примљен: 21. 2. 2011.
Прихваћен: 14. 3. 2011.

МЕТОДИЧКА ОСТВАРЕЊА КОЈА ЋЕ УНАПРЕДИТИ НАСТАВУ КЊИЖЕВНОСТИ И МЕТОДИКУ НАСТАВЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Бранка Брчкало, *Приповједачко дјело Пејтра Кочића у настави*, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2009, 264 стр.

Бранка Брчкало, *Интерпретације приповједачког дјела Пејтра Кочића у настави*, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2009, 134 стр.

Филозофски факултет у Источном Сарајеву, који је последњих година постао препознатљив по томе што, као својеврсни регионални центар, окупла истраживаче посвећене различитим хуманистичким наукама – овога пута појављује се у улози издавача двеју публикација из области методике наставе српског језика и књижевности. Реч је о књигама *Приповједачко дјело Пејтра Кочића у настави* и *Интерпретације приповједачког дјела Пејтра Кочића у настави*, чији је аутор Бранка Брчкало.

Како у *Уводу* у једне и друге књиге објашњава аутор, ове књиге намењене су „наставницима српског језика и књижевности јер се на непосредан начин дотичу наставе књижевности и проучавања приповједачког дјела Петра Кочића“. Аутор указује на потребу да се у проучавању приповједног стваралаштва Петра Кочића афирмише истраживачки и проблемски приступ у стваралачкој настави књижевности. То је уједно и циљ обеју књига Бранке Брчкало.

1. ПРИПОВЈЕДАЧКО ДЈЕЛО ПЕТРА КОЧИЋА У НАСТАВИ

Ова књига обухвата следеће делове: *Увод* (стр. 3–4); *Приповједачко дјело Пејтра Кочића* (стр. 5–10); *Значај наставног проучавања дјела Пејтра Кочића* (стр. 11–18); *Заступљеност приповједачког дјела Пејтра Кочића у*

наставним програмама за основну и средњу школу (стр. 19–23); *Методолошке основе проучавања приповједачког дјела Пејтра Кочића* (стр. 24–81); *Методичке основе тумачења приповједачког дјела Пејтра Кочића* (стр. 82–122); *Наставно проучавање приповједачког дјела Пејтра Кочића* (стр. 123–248); *Закључак* (стр. 249–251); *Литература* (стр. 252–261).

Аутор прво разматра карактеристике уметничког света оствареног у Кочићевим приповеткама, као и особености њиховог наставног проучавања, а затим, ослањајући се на одговарајуће књижевнонаучне приступе, долази до методичких поступака које треба применити у наставној интерпретацији Кочићевих приповедака. Након овог опсежног разматрања, аутор описује методичку структуру часа на коме се обрађује Кочићево дело. Задржаћемо се на три централна поглавља у књизи.

Методолошке основе проучавања приповједачког дјела Пејтра Кочића. – Како се објашњава у овом поглављу, потребно је изабрати адекватан методолошки приступ Кочићевим приповеткама, који ће обухватити: (а) модернистичка и реалистичка својства Кочићевог дела; (б) различите елементе сложене и слојевите структуре – тематско-мотивску грађу, ликове, композицију, идеје, језик и стил.

Свако уметничко дело представља јединствену и непоновљиву творевину, услед чега не постоји универзални књижевнонаучни приступ који би се могао применити на сва дела. Како се даље у овом поглављу објашњава, књижевнонаучно проучавање Кочићевих приповедака може се остварити различитим приступима, као што су: (а) лингвостилистички, (б) семиотички, (в) феноменолошки приступ.

Методичке основе тумачења приповједачког дјела Пејтра Кочића. – У овом поглављу посебна пажња поклања се разматрању поступака којима се ученици мотивишу да читају, доживљавају и разматрају Кочићеве приповетке. У складу с теоријом рецепције, читалац се посматра као активан члан књижевне комуникације, који преко свог доживљаја открива естетске вредности дела. Зато у настави треба инсистирати на учениковом детаљном објашњавању утиска о прочитаном делу.

Аутор указује на асоцијативну моћ наслова и на могућност да се у наставном проучавању приповедака пође од наслова. На часу интерпретације Кочићевих дела потребно је применити методичку радњу локализовања текста, тј. упознати ученике са потребним вантекстовним чињеницама. Давање истраживачких задатака помаже ученицима да свестрано и систематично сазнају дело, чему аутор посвећује посебну пажњу у овом поглављу.

Наставно проучавање приповједачког дјела Пејтра Кочића. – Ово поглавље бави се методичким поступцима који се примењују у проучавању слојевите структуре Кочићевих приповедака. Доминантне уметничке вредности књижевног дела могу представљати полазиште у интерпретацији, будући да се преко њих сагледава целокупна структура са мноштвом елемената и њихових функционалних веза. При том, може се поћи од: (а) проучавања слоја

звучања и слоја значења; (б) састављања плана текста; (в) разматрања тематско-мотивске грађе; (г) анализе ликова; (д) проучавања композиције; (ђ) разматрања идејног слоја; (е) анализе језика и стила.

Методичка структура часа обраде приповедака које се читају на часу – обухвата следеће елементе: (а) мотивисање ученика; (б) интерпретативно читање; (в) разматрање основних доживљаја; (г) тумачење елемената приповедне структуре; (д) синтезу и стваралачку примену. Методичка структура часа обраде приповедака које се читају код куће – захтева дугорочну мотивацију, што се постиже истраживачким задацима за рад код куће, док на часу остаје локализација текста и тумачење непознатих речи. Час почиње провером рецепције, након чега се врши аналитичко-синтетичко изучавање приповетке.

II. ИНТЕРПРЕТАЦИЈЕ ПРИПОВЈЕДАКА ПЕТРА КОЧИЋА У НАСТАВИ

У овој књизи издвојени су следећи делови: *Увод* (стр. 3–4); *Значај наставног проучавања дјела Пејтра Кочића* (стр. 5–12); *Засићуљеност приповједачког дјела Пејтра Кочића у наставним програмима за основну и средњу школу* (стр. 13–17); *Интерпретације приповједака Пејтра Кочића* (стр. 18–120); *Закључак* (стр. 121–122); *Литература* (стр. 123–132).

Дато је укупно осам интерпретација. Шест интерпретација посвећено је појединим приповеткама, једна је посвећена циклусу приповедака, а једна интерпретација бави се збирком приповедака. Укратко ћемо представити основне поставке свих осам интерпретација.

1. Приповетка „Гроб слатке душе“. – За наставну обраду овог Кочићевог дела аутор предлаже примену групног облика рада. Структуру часа сачињавају следећи елементи: (а) утврђивање теме; (б) формирање група; (в) подела задатака; (г) реализација рада по групама; (д) извештај група о резултатима; (ђ) дискусија о резултатима; (е) закључци. Осмишљени су задаци за седам група. Задаци се поступно крећу од коментарисања Кочићеве биобиблиографије и одзива критике на Кочићево дело, преко анализе сижејних елемената до разматрања ликова и уочавања идеја које дело сугерише.

2. Приповетка „Јаблан“. – Методички сценарио часа који је предложен за проучавање ове приповетке садржи неколико фаза. У уводном делу часа потребно је мисаоно и емоционално активирати ученике, подсетити се података о Кочићевом животу и стваралаштву, а посебно, пажњу треба посветити локализовању текста. У главном делу часа, након интерпретативног читања, реализује се анализа садржајно-идејних особина текста, која обухвата: (а) разговор о садржају и упознавање структуре текста; (б) разматрање значења статичких мотива; (в) разматрање значења динамичких мотива. Током закључног разговора упућује се на сатиричне и алегоричне елементе приповетке.

3. Приповетка „Вуков гај“. – Ово Кочићево дело обрађује се групним обликом рада. Циљ часа јесте да се обезбеди максимално ангажовање ученика, да се ученици усмере на самостално запажање различитих структурних елемената приповетке, на самостално вођење бележака о језичко-стилским карактеристикама и на самостално извештавање о ономе што је уочено. За групе су предвиђени задаци који се односе на: (а) место, време и друштвено-историјски оквир догађаја; (б) композицију, која је остварена као прича у причи; (в) загонетно рођење главног јунака; (г) симболику предсказања (женска прилика са барјаком); (д) зло које, иако доноси трагедију, ипак не побеђује. Након дискусије о резултатима група, реализује се проблемски приступ приповеци.

4. Приповетка „Кроз маглу“. – Будући да у овој приповеци доминира дескрипција и лирски тон, док је фабуларно језгро сужено, за обраду приповетке може се изабрати мотивски приступ. Интерпретирање лирских мотива омогућава да се проуче различити структурни чиниоци: (а) лик главне јунакиње; (б) облици казивања; (в) пишчеви поступци; (г) лирски елементи приповетке; (д) језичко-стилска својства.

5. Приповетка „Кроз мећаву“. – Ова приповетка може се обрадити помоћу истраживачких задатака, који ће бити усмерени на анализу доминантних облика казивања (ретроспективно приповедање, описивање, дијалог, унутрашњи монолог). Такво методичко опредељење проистиче из чињенице да облици казивања у овој Кочићевој приповеци представљају примарне естетске чиниоце помоћу којих се обликује књижевна грађа, повезују мотиви, конкретизују ликови, развија значење, усклађују стилогени елементи. Дакле, истраживањем доминантних облика казивања долази се до „свих битних вриједносних чинилаца приповијетке, као што су: тематика, доминантни мотиви, ликови, мотивација, фабула, сиже, композиција, поруке и језичко-стилски елементи“. При том, ученички естетски доживљај неће бити запостављен.

6. Приповетка „Мрачајски прото“. – Интерпретација овог дела реализује се проблемским приступом. У уводном делу часа наставник ће применити интелектуалну мотивацију, постављањем провокативних питања на која ће ученици писмено одговарати. Читањем и разматрањем ученичких одговора ствара се проблемска ситуација. Ученици су својим одговорима покренули питања, што треба дићи на ниво проблема који ће даље бити истраживани на часу. Интелектуална будност ученика одржава се истраживачким задацима, који се односе на: (а) упоређивање протиног лика приказаног из перспективе наратора и утиска о проти насталог након читаоачевог непосредног сусрета с њим; (б) функцију ентеријера и екстеријера у карактеризацији протиног лика; (в) протино понашање и вербално испољавање; (г) улогу друштвених, етичких и психичких околности у формирању протиног лика; (д) функцију описа природе у приказивању карактера мрачајског проте.

7. Методички приступ збирци *Пријовијејке*. – Наставно проучавање збирке организује се тако да се у функционалну везу доведе што више

естетских чинилаца (предметност, поруке, стилогена места, стваралачки поступци). Обрада збирке најефективније се врши помоћу истраживачких задатака који се задају за оба часа предвиђена за обраду збирке, при чему посебну пажњу ваља посветити мотивисању ученика за читање збирке. Током обраде на првом часу разматрају се следећи елементи: (а) водећа предметност збирке – тематика и мотиви; (б) композиција збирке; (в) ликови у збирци. На другом часу анализирају се следећи естетски чиниоци: (а) тематика збирке; (б) дубљи смисао приповедака; (в) облици казивања; (г) идеје, мисли, поруке.

8. Методички приступ циклусу приповедака о Симеуну Ђаку. – Обрада циклуса захтева од наставника да мотивише ученике за читање и да им зада истраживачке задатке за оба часа која су предвиђена за обраду циклуса. Први час обраде има методички сценарио сачињен од следећих етапа: (а) разговор о утисцима; (б) анализа тематике, мотива и композиције приповедака; (в) увод у анализу приповетке „Зулум Симеуна Ђака“. Рад на другом часу обухвата фазе: (а) анализа лика Симеуна Ђака; (б) анализа споредних ликова у циклусу приповедака о Симеуну Ђаку; (в) разматрање порука наговештених у приповеткама; (г) уочавање карактеристика језика и стила.

Да закључимо. – Књиге Бранке Брчкало *Приповједачко дјело Пејтра Кочића у настави* и *Инјерирејације приповједача Пејтра Кочића у настави* научно утемељеним, савременим и оригиналним приступом допринеће унапређивању наставе књижевности, као и методике наставе књижевности. За наставнике српског језика, ове књиге јесу ослонац за наставно тумачење Кочићевих дела у основној и средњој школи, али и путоказ у афирмисању истраживачког и проблемског приступа у стваралачкој настави књижевности. За методичаре, књиге Бранке Брчкало представљају подстицај за даља истраживања примене различитих књижевнонаучних приступа у настави књижевности.